

مشکلات توسعه پروژه‌های گردشگری معدنی: مطالعه موردی معدن لا یونیون* (جنوب شرق اسپانیا)**

■ مترجم: آیدین زینالزاده؛ کارشناس دفتر امور اکتشاف، مجری طرح گردشگری معدنی و کارشناس مجری برنامه اقتصاد و معدن (راديو اقتصاد)**

◀ خلاصه:

سایت‌های معدنی، جزء سایت‌های غیر معمول صنعتی محسوب می‌شوند. چراکه نه تنها دربرگیرنده مسایل اقتصادی است، بلکه چشم‌اندازها و بحث‌های انسان‌شناسی را نیز تحت تاثیر قرار می‌دهند. لازمی توسعه اهداف جدید اقتصادی در یک منطقه، خصوصا مناطقی که پایه اقتصاد آن‌ها صرفا معدن است، نیازمند یک بازبینی و تفسیر مجددی از فعالیت‌های معدنی با رویکرد فرهنگی دارد. برخی از شهرهای معدنی، چه جدید و چه قدیمی، از فعالیت معدنی جدا شده، به جاذبه‌های گردشگری جدید تبدیل شده‌اند. اگرچه روند گسترش گردشگری در این مناطق ساده نبوده و نیازمند ترکیب مقررات اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی می‌باشد. متن حاضر محدودیت‌ها، فرصت‌ها و تلاش‌هایی که در شهر معدنی قدیمی «لا یونیون» در جنوب شرق اسپانیا با آن‌ها مواجه شده‌اند را تشریح می‌کند. این موضوع از یک دیدگاه انتقادی در زمانی انجام می‌شود که در شرایط کاهش قابل توجه تولید و درآمد اقتصادی برای حفظ هویت و تاریخ آن تلاش می‌شود.

◀ مقدمه:

که این سایت معدنی را ایجاد کرده‌اند، انجام می‌گرفته است. به عبارت دیگر، در چنین مناطقی ادغام عالی از فعالیت‌های معدنی و طرز فکر ویژه محلی وجود داشته است.

در اواخر قرن بیستم بسیاری از معادن اقتصادی با بحران اقتصادی ناشی از انقلاب پیشرفت روش‌های معدنکاری (با کارایی بیشتر و در عین حال نیاز کمتر به نیروی انسانی) و بازار جهانی جدید مواد معدنی نیز با کاهش بهای مواد معدنی، خصوصا فلزات، و پررنگ شدن مسایل زیست‌محیطی مواجه شدند. این بحران اقتصادی منجر به اثرات اجتماعی جدیدی مانند روند تصاعدی متروکه شدن شهرهای معدنی به واسطه مهاجرت طبقه کارگر، اختلال در سبک سنتی زندگی معدنکاران، عدم

سایت‌های معدنی باستانی از قدیم در مکان‌هایی به وجود می‌آمدند که فرهنگ، جوامع، اقتصاد و مسایل انسان‌شناسی را تامین کنند. مناطق معدنی ممکن است طی هزاران سال تجمعی از «سیگنال‌های تاریخی» فعالیت‌های معدنی را در آن محل جمع‌آوری کرده باشند. از زمانی که در چنین مکان‌هایی تاریخ بومی با فعالیت‌های معدنی گره می‌خورد، ثبت تاریخ از طریق فعالیت‌های معدنی به واسطه «سخن گفتن» راجع به افرادی

La Union*

**عمده ماده معدنی قابل استخراج در این منطقه سرب و روی بوده است (مترجم)
***این برنامه سه‌شنبه‌ای هر هفته ساعت ۸ صبح از راديو اقتصاد موج اف.ام.ردیف ۹۸ مگاهرتز پخش می‌شود.

▲ نقشه کشور اسپانیا و محل ایالت مورد نظر

امکان ایجاد فعالیت‌های اقتصادی دیگر، افزایش تعداد بیکاران و غیره گردید.

گردشگری امروزه یکی از مهم‌ترین جنبه‌های زندگی اجتماعی است. علاوه بر این جامعه مدرن مفهوم گسترده‌ای از گردشگری را نه تنها به عنوان اوقات فراغت، بلکه به عنوان ابزار فرهنگی ایجاد کرده است. این مفهوم فرهنگ، دربرگیرنده تمام فعالیت‌های انسانی قابل تصور از هنر گرفته تا فعالیت‌های اقتصادی می‌باشد. در این مورد، فرهنگ می‌تواند ادغام فعالیت‌هایی که نفوذ قوی در سبک زندگی انسان و رابطه محکمش با جوامع خاص داشته‌اند را در بازه خاصی از زمان مورد ملاحظه قرار دهد. لحاظ معدن به عنوان بخشی از فرهنگ قدیمی را می‌توان تایید کرد زیرا:

۱- معدنکاری فعالیت تاریخی است که در برخی موارد از تمدن‌های قدیمی تا به امروز جریان دارد.

۲- عناصری دارد که روی سبک زندگی تاثیرگذار است. مثل بحران اقتصادی، دوره‌های مقاومت در برابر کار اجتماعی، شرایط کاری سخت که احساسات جامعه را در قالب «حماسه» و شکل‌های اخلاقی تشکیل می‌دهد.

۳- اثر متقابلی بین انسان و زمین وجود دارد که شکل‌ها، زیرساخت‌ها، فرآیندها، تکنیک‌ها و کالاهایی را ایجاد می‌کند که نشان‌دهنده جنبه‌های علمی و مهندسی است.

گردشگری دارای طبیعتی پویاست که به طور مداوم میراث را «تفسیر» می‌کند. امروزه امکان ایجاد پویایی همزمان اجتماعی- اقتصادی جدید اقداماتی را برای حفظ میراث و هویت فرهنگی بر پایه بهره‌برداری از پتانسیل‌های گردشگری فرهنگی ایجاد می‌کند. کمیسیون اروپا معتقد است که گردشگری فرهنگی در استراتژی گردشگری اروپا یک عنصر پایه است. روند تغییر کاربری معادن به مقاصد گردشگری با اهداف فرهنگی در دهه‌های اخیر با موفقیت انجام شده است. در چنین مکان‌هایی تغییری در درک منابع از ماده معدنی خام تا محصول مصرفی نهایی در گردشگر ایجاد می‌شود. به علاوه، این میراث، خودشناسی و روش‌های خاص این جوامع محلی را نشان می‌دهد که شواهد، علائم و نشانه‌هایی از یک گذشته مرفه و باشکوه برای کمک به تقویت عزت نفس ملی است.

در حال حاضر طرح‌هایی در این زمینه در کشورهای بریتانیا، آلمان، هلند، بلژیک، اتریش، فرانسه، اسپانیا و ایتالیا اجرا شده است. طبق گفته آرمستو پنا^۱ در سال ۲۰۰۲ حداقل پانصد سایت معدنی قدیمی وجود دارد که به موزه معدن، مناطق حفاظت شده و سایت‌های گردشگری تبدیل شده‌اند. برخی مناطق معدنی و عناصر وابسته آن‌ها به دلیل ارزش تاریخی به عنوان بخشی از میراث انسانی در نظر گرفته شده‌اند. برخی معادن قدیمی در سراسر دنیا در لیست میراث جهانی یونسکو قرار گرفته‌اند. روند کار به این ترتیب است که سایت‌ها بازسازی، ساختمان‌ها و تاسیسات مورد نیاز در محل احداث شوند و محیط‌های طبیعی و فرهنگی مورد حفاظت

قرار گیرند تا نمایشگر عناصر مختلف در دل سایت گردشگری معدنی باشند. در برخی از این سایت‌ها، گردشگری نقش مهمی در ترکیب توسعه اقتصادی و بازسازی ایفا کرده است.

گردشگری در معادن (مانند تجربه یک گردشگری فرهنگی) احساسات متفاوتی را نسبت به گردشگری آفتاب گرفتن در سواحل ایجاد می‌کند. لذا لازم است که در گردشگری معدنی نسبت به ارائه خدمات تخصصی و متفاوت از پارامترهای متعارف گردشگری اقدام شود. طبق آنچه که استیبنز^۲ (۱۹۹۷) گفته است، جاذبه‌های گردشگری فرهنگی هویت موضوعی توریستی بالاتری نسبت به سایت‌های گردشگری گروهی دارند. گردشگری معدنی نسبت به گردشگری سنتی پارامترهای متفاوتی برای ایجاد احساس رضایت گردشگر دارد. بنابراین برای ایجاد رضایت باید خدمات گسترده‌تری ارائه داد.

با این وجود گردشگری میراث معدنکاری طبق نظر ادواردز و ال لوردس ای کویت^۳ چهار نقطه‌ی مشکل ساز دارد:

۱- جذابیت پایین برای افراد، با توجه به استانداردهای مختلف زیبایی. ۲- بزرگ بودن عرصه‌های معدنی که بازسازی آن بسیار پرهزینه خواهد بود.

۳- محیط‌زیست تغییر شکل یافته در بسیاری از معادن.

۴- در بسیاری مواقع فاصله دور از مسیرهای سنتی توریستی. افراد نام برده شده دو عاملی که گردشگری فرهنگی را در اسپانیا تحت تاثیر قرار می‌دهند را نیز بیان می‌کنند:

۱- گردشگری گروهی سنتی در اسپانیا اساساً بر پایه پیشنهاد سنتی آفتاب گرفتن در سواحل است.

۲- کمبود منافع سیاسی در حمایت از پروژه‌های میراث معدنکاری. به نظر کامرون^۴ (۱۹۹۹) چهار موضوع باید در طراحی و توسعه عناصر میراث صنعتی رفع شود: مجموعه عناصر مناسب میراث برای ارائه، مشخص شدن مالکیت میراث صنعتی، آیا این میراث می‌تواند به تعداد کافی بازدیدکننده جذب کند؟ و در نهایت این‌که آماده‌سازی آن چه مدتی طول می‌کشد؟

3- Stebbins
4- Edwards and Llurdes i Coit
5- Cameron

1- Armesto Pena
2- UNESCO

بهترین مثال در اسپانیا کاری است که ریوتینتو^۶ در مناطق جنوبی آندالوسیا^۷ در پروژه‌های گردشگری معدنی و میراث معدنکاری انجام داده است. توسعه این پروژه‌ها به عهده فونداسیون ریوتینتو^۸ و براساس میراث‌سازی منطقه بوده است: موزه معدن، بازسازی ریل‌های معدن، بازسازی مناطق شهری و باستان‌شناسی و سازماندهی سفرها به منطقه معدنی. موفقیت این فعالیت‌ها در منطقه به حمایت روند صعودی تعداد بازدیدکننده‌ها از منطقه بود.

◀ شهر لا یونیون:

این شهر در جنوب شرق اسپانیا و در حوزه مورسیا^۹ واقع شده است. شهر لا یونیون برای مدت زیادی مساوی بود با معدنکاری در سطح منطقه‌ای و ملی. تاریخ معدنی این مکان از عصر برنز آغاز شده و تا امپراطوری روم (۲۰۹ پیش از میلاد) ادامه داشته است. این منطقه طی مدت زمانی یکی از طولانی‌ترین تاریخ‌های معدنکاری را در شبه جزایر ایبری^{۱۰} دارد. پس از سقوط امپراطوری روم فعالیت‌های معدنی به دلیل کاهش جمعیت رو به افول رفت. در اواسط قرن نوزدهم برای این منطقه به دلیل رونق فعالیت‌های معدنکاری در جنوب شرق اسپانیا نقطه عطفی بود که بر پایه معدنکاری‌های کوچک مقیاس زیرزمینی شکل گرفت. هزاران نفر از مناطق مختلف به این منطقه مهاجرت و در شرایط رقت بار و اسفناکی کار می‌کردند و در نهایت باعث تسهیل رشد سریع شد که یک طبقه کارگری خوب و سازمان‌یافته را ایجاد کرد. معدنکاری ابعاد جدیدی را در اواسط قرن بیستم در زمینه شیوه‌های جدید استخراج مواد معدنی به دست آورد که شیوه سنتی استخراج زیرزمینی را به معدنکاری روباز تغییر داد. بحران اقتصادی در اواخر قرن نوزدهم باعث تعطیلی تمام فعالیت‌های معدنی در این منطقه شد.

در شهر لا یونیون، که در مرکز این ناحیه معدنی واقع شده است، معدنکاری طی قرون گذشته فقط به عنوان یک فعالیت اقتصادی دنبال می‌شده است و باعث شکل‌گیری شرایط اجتماعی-اقتصادی شد که طی هزاران سال با فراز و فرود فعالیت‌های معدنی گره خورده بود. با این حال به دلیل خصوصیت «تک فرهنگی» بودن، جایگزین‌های اقتصادی مرتبط با معدنکاری هرگز توسط دولت‌های موفق پیشنهاد و به کار گرفته نشد. وابستگی معدنی باعث نوسان جمعیتی و کاهش از ۳۰ هزار نفر در سال ۱۹۰۰ به ۱۳۹۰۰ نفر در سال ۱۹۹۱ شد (در این سال معدن تعطیل شد). این مسایل صرف‌نظر از احساسات قوی طبقه کارگری که ایجاد شده بود، اثر بزرگی روی خصوصیات و اخلاقیات اهالی این شهر گذاشت. طی دهه اخیر این شرایط تا به امروز نیز که سایت گردشگری گروهی مجاور با نام «لا مانگا دل مارمنور»^{۱۱} اقتصاد محلی را وابسته به خود کرده و به چشم منبع جدید توانگری برای غلبه بر بحران به آن نگاه می‌شود، باقی است.

- 6- Riotinto
- 7- Andaluca
- 8- Fundacion Rio Tinto
- 9- Murcia
- 10- Iberian Peninsula
- 11- La Manga del Mar Menor

در سال‌های اخیر پروژه‌های گردشگری گروهی معمولی و پروژه‌های کوچک میراث باستانی همزمان با هم در این منطقه به اجرا در آمده‌اند. گردش بیشتر و سریع‌تر نقدینگی در اوایل کار باعث جلوگیری از امکان توسعه طرح‌های مربوط به سایت‌های معدنی شده بود که سالیان سال از دید اقتصادی دارای اهمیت بودند. اهداف این طرح نگرش کلی به طرح گردشگری معدنی خصوصا از نقطه نظرهای منفی، ضرورت‌ها، فرصت‌ها و اهداف و اجرای آن در شهر لا یونیون بوده است.

◀ محدودیت‌ها و مشکلات توسعه گردشگری معدنی در شهر

لا یونیون:

مسایلی که در ادامه خواهند آمد در اکثر معادن و پروژه‌های مشابه گردشگری معدنی وجود دارند:

۱- بحران، پس از رکود معدنکاری: شخصیت سنتی تک فرهنگی حاکم بر معادن و شهرهای معدنی در بسیاری از موارد مانع توسعه جایگزین‌های اقتصادی به موازات معدنکاری می‌شوند. جستجوی این جایگزین‌ها معمولا در زمان رکود یا پس از اتمام عمر معدن انجام می‌شود. به طور کلی با توجه به مسایل زیر این شرایط برای توسعه جایگزین‌های اقتصادی کمتر مساعد تشخیص داده می‌شوند:

۱- در شرایط رکود اقتصادی، سرمایه‌گذاری، پرمخاطره‌تر از شرایط اقتصادی عادی می‌شود.

۲- تغییر فعالیت در یک جامعه‌ی دارای علائم هویتی قوی در زمان کوتاه غیرممکن است. این حقیقت نیازمند یک نیت مترقی و پیش رونده در بین شهروندان و مقامات است.

۳- در زمان رکود اقتصادی عوامل اجتماعی وجود دارند که برای وقوع رخداد‌های جدیدی چون درگیری‌های کارگری، نرخ بالای بیکاری، مهاجرت و ... نامطلوب هستند.

در شهر لا یونیون تمام معدنکاری به نوبه خود در قرن گذشته بحران‌های اجتماعی و اقتصادی را به این منطقه آورد. در یکی از موارد، بالاترین نرخ بیکاری در بخش موریکا^{۱۲} قریب به ۲۰ درصد بود و منجر به کاهش جمعیت به دلیل مهاجرت اهالی شد. این واقعیت، امکان اجرای پروژه‌های بزرگ را به دلیل عدم وجود سرمایه‌گذار و شرایط نامساعد اجتماعی شهر کاهش داد. با این حال سیاست‌مداران و دولت به گردشگری به عنوان بهترین جایگزین اقتصادی برای شهر اعتماد کردند.

سایت گردشگری گروهی مجاور با نام «لا مانگا دل مارمنور» اقتصاد محلی شهر لا یونیون را به منظور تسهیل خدمات به گردشگران، وابسته به خود کرده است. در همین زمان لا یونیون با توسعه شهری به واسطه قیمت‌های نسبتا ارزان‌تر و محیط خلوت‌تر در مقایسه با استراحتگاه توریستی اصلی، پذیرای گردشگران می‌باشد. علاوه بر این ارتباط با مکان‌های گردشگری نزدیک می‌تواند به عنوان فرصتی توسط مقامات محلی به کار گرفته شود تا اقامت بسیار ساده و ارزان‌تری را به این گردشگران ارائه دهند و همزمان تاکید مجدد بر هویت شهر نمایند.

◀ چه کسی پیشقدم بود؟

باطله‌های معدنی منابع آلودگی زمین و آب‌های سطحی و خاک مناطقشان هستند. این آلودگی خصوصا زمانی حایز اهمیت می‌شود که این زمین‌ها زیر سطح کشت یا توسعه شهری قرار می‌گیرند زیرا خطر مجاورت مردم با فلزات زیان‌آور وجود دارد. تمام این عوامل می‌توانند آینده گردشگری معدنی را خدشه‌دار کنند بنابراین انجام امور بازسازی زیست‌محیطی معدن برای ارایه یک تصویر خوب و جذب گردشگر واجب است. از سوی دیگر، بهره‌برداری از معادن و کارخانجات نیازمند پیروی از برخی از قوانین و مقررات در مورد شرایط اضطراری هستند. حادثه، حتی بدون آسیب دیدن کسی به شدت آینده گردشگری را خدشه‌دار می‌کند.

بزرگ‌ترین مشکل آلودگی زیست‌محیطی این منطقه برای خلیج پورتمن^{۱۳} پیش آمده است. این خلیج که مساحتی حدود ۱/۵ کیلومتر مربع دارد، به طور کامل از باطله حاصل از کارخانه فرآوری معدن پوشیده شده است. مارتینز فریاس^{۱۴} (۱۹۹۷) از خلیج پورتمن به عنوان «آلوده‌ترین خلیج کل حوزه مدیترانه» یاد کرده است. در حال حاضر احیای خلیج پورتمن و از جمله احداث امکانات ورزش‌های آبی، به عنوان کلیدی برای توسعه گردشگری این منطقه مدنظر گرفته شده است.

آلودگی خاک به دلیل عواقبی که در سلامت محیط‌زیست، از دست رفتن بهره‌وری خاک و در نتیجه اثرات منفی اقتصادی و اجتماعی دارد، به مهم‌ترین مساله در سراسر جهان تبدیل شده است. پس از آن به اصلاح آلودگی خاک به عنوان کلیدی برای احیای اقتصادی در بسیاری از مناطق پرداخته شده است. هرچند تا زمانی که پروژه‌های احیا و بازسازی در تمام زمینه‌ها (زیست‌محیطی، فنی، قانونی، اقتصادی) در یک پروژه خاص باهم پیش نروند، رسیدن به موفقیت آسان نخواهد بود.

...کنسا و دیگران^{۱۵} (۲۰۰۸) پروپوزالی برای بازسازی زیست‌محیطی منطقه معدنی لا یونیون تحت حمایت شایسته عناصر میراث معدنکاری ارایه دادند. طبق طرح، ممکن است بازسازی و احیای زیست‌محیطی توسط مقامات یا انجمن‌های فرهنگی محلی به عنوان سدی که می‌تواند توسعه اقتصادی را کاهش دهد، دیده شود. معمولا اقدامات زیست‌محیطی یا بازسازی که باید انجام شوند، پرهزینه هستند و مقامات محلی قادر به پوشش این هزینه‌ها نیستند.

◀ مشخصات و امکانات گردشگری معدنی در شهر لا یونیون:

از آنجا که در اکثر موارد درصد بالایی از گردشگران به عنوان بخشی از یک تجربه گردشگری گسترده‌تر (مثل گذراندن تعطیلات در ساحل) به سمت جاذبه‌های گردشگری می‌روند، نمی‌توان تمام گردشگرانی را که برای بازدید جاذبه‌های فرهنگی می‌روند به عنوان گردشگر فرهنگی محسوب کرد. این رویکرد و نیز مجاورت منطقه گردشگری گروهی لا مانگا دل مار منور می‌تواند شبیه‌ساز گردشگری برای شهر لا یونیون باشد. برخی مسایل وجود دارد که باید در رابطه با توسعه گردشگری معدنی در شهر لا یونیون به آن‌ها اشاره نمود:

به طور کلی، شهرهای معدنی از بازه‌های زمانی رکود اقتصادی نشأت می‌گیرند. این مساله جست‌وجوی فرصت‌های اقتصادی جدید را ترویج می‌دهد اما همزمان اختطاری نیز هست که ظرفیت پایین اقتصادی را برای تحت تاثیر قراردادن سرمایه‌گذاری‌های بزرگ نشان می‌دهد. طبیعی است که انجام پروژه به سرمایه‌گذاری‌های عمومی برگردد. در این خصوص، زمان بیشتری صرف می‌شود و معمولا تکمیل و اتمام آن در دهه‌های مختلف گسترش می‌یابد. در مورد شهر لا یونیون، سرمایه‌گذاران بخش خصوصی یا صاحبان سابق معادن، روی تغییر کاربری معادن واقع در مناطق پر تردد گردشگران تمرکز و در جهت رفع مشکلات فرهنگی جوامع محلی کار کردند. معمولا بیشتر این پروژه‌ها با همکاری و حمایت نهادهای عمومی هدایت می‌شوند. مقامات محلی و منطقه‌ای در پروژه شهر لا یونیون شخصیت‌های حقوقی کوچکی را برای حفظ میراث معدنکاری تشکیل دادند. هرچند که برخی از این میراث‌های معدنکاری آسیب دیده بودند. طرح‌هایی مانند ساخت پارک شماتیک معدن علی‌رغم این که بیش از اندازه وسیع و هزینه‌بر هستند به طوری که تامین آن‌ها مشکل است، نظر مسئولین محلی و منطقه‌ای را به خود جلب کردند. تاکنون بنگاه‌های محلی، دانشگاه‌های مجاور، شورای محلی پروژه‌های کوچکی به منظور حفظ «جنبه‌های فرهنگی و میراث زندگی سنتی معدنی» انجام می‌دهند. اما این پروژه‌ها برای لحاظ گردشگری به عنوان یک منبع مهم اقتصادی به اندازه کافی قدرت ندارند.

◀ عدم وجود زیرساخت‌های گردشگری:

معادن به طور کلی فاقد زیرساخت‌های گردشگری مانند هتل، مکان‌های توریستی، زیرساخت‌های ارتباطی مناسب، رستوران‌های مناسب و... هستند. معمولا خدمات گردشگری تکمیلی یا فعالیت‌های مربوط به اوقات فراغت مثل امکانات ورزشی یا سایر امکانات فرهنگی نیز وجود ندارند. معادن مجاور با مکان‌های «گردشگری گروهی» می‌توانند کمبود امکانات اسکان یا سایر خدمات موردنیاز را تامین کنند. علاوه بر این ممکن است جاذبه‌های گردشگری دیگری نیز به گردشگران ارایه دهند. از سوی دیگر، در این موارد سایت‌های معدنی به «جاذبه‌ی ساده‌ی تک سفره» با ظرفیت محدود کاهش می‌یابند چراکه برای تولید جریان‌های نقدی مهم هستند.

شهر لا یونیون از ویژگی نزدیکی به لا مانگا دل مار منور، یکی از مهم‌ترین مراکز توریستی گروهی در ساحل دریای مدیترانه در اسپانیا برخوردار است. این واقعیت امکان افزایش حضور گردشگر با به‌کارگیری زیرساخت‌های گردشگری مناطق مجاور مثل راه‌های مواصلاتی مناسب، فرودگاه، هتل‌ها، رستوران‌ها و... را رقم می‌زند.

◀ محیط‌زیست، ایمنی و...

فعالیت‌های معدنی به اثر مضر روی محیط‌زیست معروف شده‌اند.

- ارتقای چشم‌انداز معدن: چشم‌انداز بخشی از فرهنگ است و به عنوان یک میراث انسانی نیز در نظر گرفته می‌شود. چشم‌اندازهای فرهنگی از دید یونسکو «تصویری کامل از تکامل جامعه بشری و استقرار در طول مدت زمان، تحت تاثیر محدودیت‌های فیزیکی و یا فرصت‌های ارایه شده توسط محیط‌زیست طبیعی و موفقیت‌های اجتماعی، اقتصادی و نیروهای فرهنگی داخلی و خارجی‌شان است». فاولر^{۱۶} (۲۰۰۳) معتقد است که چشم‌اندازهای صنعتی و محلی اگر حائز ارزش برجسته جهانی و واجد شرایط باشند، می‌توانند در لیست میراث جهانی باشند. بریج^{۱۷} (۲۰۰۴) تاکید می‌کند که «معدن به عنوان یک چشم‌انداز فرهنگی در پیوند با تاریخ سیاسی و فرهنگ، می‌تواند نقطه کانونی از یک چشم‌انداز رقابت معنوی باشند».

در لایون پروژۀ کوچکی با حمایت دانشگاه کارتاگنا^{۱۸} و شورای شهر اجرا شد. یک جاده قدیمی که از معدن و سازندهای جالب زمین‌شناسی می‌گذشت را به یک پیاده راه فرهنگی تبدیل کردند که نمایی هیجان انگیز از گذشته معدن فراهم می‌آورد. این جاده که به زبان محلی «بزرگراه شماره ۱۳۳» نام دارد، در مقیاس محلی توسط بروشورها و یادداشت‌های روزنامه‌ها تبلیغ شده و امکان آمیختگی فرهنگ، علم، ورزش و طبیعت را ایجاد می‌کند. مسیر دیگری که به زبان محلی «خواهیم دید^{۱۹}» نام گرفته، در منطقه شهری واقع شده است و به بازدیدکننده اجازه می‌دهد از بیرون دو نمونه از فعالیت‌های معدنکاری زیرزمینی و چند دستگاه معدنی را تماشا کند. تلاش‌های بیشتری نیز در این زمینه باید انجام شود: مسیرهای پیاده‌روی، اکوتوریسم، توجه به گیاهان دارویی بومی منطقه، مسیرهای دوچرخه‌سواری و...

- موزه، ماشین‌آلات و زیرساخت‌ها: ساختمان‌ها، تصفیه‌خانه‌ها، ماشین‌آلات قدیمی، کارخانه‌ها، کوره‌های ذوب، پیت معدن و... همه و همه عناصری هستند در اکثر معدن وجود دارند و بازتاب تاریخ تکنولوژی بشر و برخی از موارد میراث معدنی منطقه می‌باشند. برخی از عناصر میراث معدنکاری از جمله ماشین‌آلات معدنی، گالری‌های زیرزمینی، پیت‌های معدنی و... در منطقه وجود دارند و در مجموع تعداد آن‌ها به بیش از صد سایت معدنی می‌رسد. با این حال یک طرح جامع برای احیا و آماده‌سازی آن‌ها برای گردشگری وجود ندارد و به نظر می‌رسد میراث تنها از نقطه نظر آکادمیک وجود دارد. وجود یک میراث معدنی و سپس توجیه آن توسط برخی از دانشگاهیان و مورخان خوراک خوبی برای جامعه نیست. این مطلب را پرتس^{۲۱} (۲۰۰۳) زمانی تایید کرد که ضعف نظری و روش‌شناسی در توسعه بسیاری از پروژه‌های میراث فرهنگی و گردشگری و همچنین عدم استقبال از چنین موضوع‌هایی برای پایان‌نامه‌های دانشجویی مشاهده شد. در این مورد به نظر می‌رسد «میراث‌سازی» مصنوعی است و مردم محلی در این فرآیند به رسمیت شناخته نمی‌شوند. سپس ضروری

است که استقرار بهتری از مفهوم میراث معدنکاری در محل انجام شود و برای حفظ این عناصر که تعریف واقعی «هنر و معدنکاری محلی» هستند اقدام گردد. معرفی تجربیات کاری معدنچیان محلی به عنوان «افسانه‌های معدنکاری» می‌تواند احساس «تجربیات واقعی» را در بازدیدکنندگان برانگیزد و در عین حال جوامع محلی را برای توسعه پروژه‌های میراث معدنی به میان آورد. سوال باقی‌مانده این است که میراث معدنی به خودی خود برای توسعه پروژه معتبر است (توسعه داخلی از جامعه محلی) یا لازم است که نهادهای عمومی نیز در آن مداخله کنند (توسعه خارج از جامعه محلی)؟ پاسخ این سوال کلید پروژه‌های میراث معدنکاری است و ممکن است آینده این دست فعالیت‌ها که در بلندمدت از حداقل حمایت جامعه محلی (حتی حمایت معنوی) برخوردار نبوده‌اند و اکثراً شکست خورده‌اند را تحت تاثیر قرار دهد. پروژه‌هایی که در رابطه با میراث معدنکاری انجام شده باشند، خیلی کمیاب هستند. به تازگی یک معدن قدیمی برای بازدید عمومی افتتاح شده که امکان برگزاری جشن‌ها و مراسم‌های اجتماعی و فرهنگی را برای گروه‌هایی با تعداد محدود در آن وجود دارد. طرح‌های دیگری از پروژه‌های اروپایی مثل پروژه «جارا^{۲۲}»، یک پروژه «زندگی اروپایی» است که توسط «سیرا مینرا^{۲۳}» تاسیس گردیده است. در این پروژه از دو کارگر معدنکار برای انجام اقداماتی جهت کاهش خطرات زیست‌محیطی از محیط اطراف معدن استفاده شده است. با این وجود به نظر می‌رسد چنین پروژه‌ای متعلق به جامعه محلی است که شامل مدارس و انجمن‌های فرهنگی محلی می‌باشد. جولای ۲۰۰۵ آغاز بازدید از این جاذبه گردشگری بوده است. از آگوست ۲۰۰۵ تا دسامبر همان سال ۱۶۰۰ نفر از معدن بازدید کردند که ۳۵۰ نفر آن‌ها از مدرسه و ۳۵۰ نفر آن‌ها نیز از سایر مراکز بوده‌اند. اکثر بازدیدکنندگان از نواحی اطراف (۵۵ درصد)، ۱۶ درصد از بقیه مناطق استان، ۱۷ درصد از خارج از استان و ۱۲ درصد نیز بازدیدکننده بین‌المللی بودند.

نوع دیگری از پروژه‌ها که به زندگی سنتی محلی مربوط است، پروژه «هورتو پيو^{۲۴}» نام دارد که توسط «فونداسیون سیرا مینرا^{۲۵}» اجرا می‌شود. این طرح شامل بازسازی یک باغ سنتی محلی که گیاهان دارویی بومی در آن به نمایش درآمده‌اند نیز شده است. علی‌رغم این‌که این محل کوچک است، اما تعداد بازدیدکنندگان آن از زمان افتتاح در سال ۲۰۰۲ به طور مداوم افزایش یافته است. در سال ۲۰۰۵ حدود ۲۵۰۰ نفر از مجموعه بازدید کردند که ۱۸۰۰ نفر از بازدیدکنندگان از مدارس و ۶۵۰ نفر آن‌ها از سایر مراکز محلی بوده‌اند و در برخی موارد نیز در آموزش‌های زیست‌محیطی همکاری داشته‌اند. موزه معدن لا یونیون موفق‌ترین پروژه در توسعه میراث معدنکاری محلی بوده است. بازدیدکنندگان از موزه نه تنها به بازدیدکنندگان محلی محدود نشد، بلکه بیشتر مردم خارج از منطقه در حال حاضر علاقمند به بازدید هستند. سالانه بین ۱۰ الی ۱۳ هزار بازدیدکننده به موزه مراجعه می‌کنند که حدود ۵۰ درصد آن‌ها

22- Jara
23- Sierra Minera
24- Huerto Pio
25- Fundacion Sierra Minera

16- Fowler
17- Bridge
18- Cartagena University
19- Carretera del 33
20- Lo Veremos
21- Prats

فکر می برد. نمایشگاه تجاری مواد معدنی «ایستر ا ترید^{۲۸}» در لا یونیون جشنی برگزار می شود. پذیرش و تعدد هر ساله رویدادهایی از این دست نشان دهنده پذیرش خوب چنین فعالیت هایی است.

نتیجه گیری:

ضرورت جست و جوی جایگزین های اقتصادی در معادن قدیمی، جنبه های فرهنگی معدنکاری را به عنوان منبع خوبی برای جذب گردشگر پیدا کرد. با این حال قدم برداشتن در این راستا با توجه به محدودیت های متعددی که در جوامع تک فرهنگ معدنی دیده می شود، مشکل است. در شهر لا یونیون (جنوب شرق اسپانیا) برخی از پروژه های جذب گردشگر بر اساس جنبه های گوناگون پیش می روند: میراث صنعتی، چشم انداز، محیط زیست، جنبه های فرهنگی و قومی، تاریخ. تمام این پروژه ها در راستای حفظ هویت شهر و همچنین برای ایجاد برخی جریان های اقتصادی، کاربردی و مفید هستند اما باید برای رسیدن به این هدف تلاش بیشتری انجام شود. مقامات، گردشگری را به چشم کلیدی برای توسعه اقتصادی نگاه می کنند. با این حال نیاز است که مشخص شود شهر نقش فعالی بازی خواهد کرد (مثلا عرضه محصول گردشگری خود را به عهده دارد) و یا نقش «تضمینی» (مثل ارائه خدمات اولیه برای مناطق گردشگری گروهی مجاور) را بر عهده دارد.

منبع:

The difficulties in the development of mining tourism projects: the case of La Union Mining District (SE Spain), Hector M. Conesa, Institute of Terrestrial Ecosystems (Switzerland), PASOS Issue, Vol. 8, Pages 653-660, 2010.

28- Easter a Trade

سفرهای سازمان یافته (بازدید مدارس، سایر ارگان ها و...)، ۳۰ درصد آن ها گردشگران منطقه ای مجاور «لا مانگا» و ۲۰ درصد بقیه از جوامع محلی و منطقه ای بوده اند. اطلاعات ده سال اخیر نشان دهنده تعداد بازدیدکنندگان موزه تقریباً ثابت می باشد. بیشترین تعداد بازدیدکنندگان نیز مربوط به زمانی می شود که ورود به موزه رایگان بوده است. در این بازه زمانی به طور متوسط سالانه حدود ۱۵ هزار نفر مراجعه داشته است. فروش بلیط ورودی باعث کاهش بازدیدکنندگان شد اما به طور عمده این کاهش مربوط به محلی هایی است که بازدید از موزه به عنوان بخشی از پیاده روی معمول آن ها شده بود.

- سایر جنبه های فرهنگی: معدنکاری، همان طور که گفته شد، نقش مهمی در طرز فکر خاص شهروندان شهرهای معدنی دارد. این طرز فکر ویژه ممکن است با علائم «کم فرهنگی» بیان شده باشد. در لا یونیون، جشنواره فلامنکو به نام «آهنگ من^{۲۶}» (آهنگ هایی از معادن) برگزار می شود و در آن آهنگ های فلامنکوی سنتی محلی که توسط معدنچیان محلی سروده شده اند شرکت داده می شود. احساس نوستالژی یا ناپهنگامی^{۲۷} در جامعه محلی ایجاد می شود و گذشته معدنی شهر را در این جلوه فرهنگی بیاد می آورند. با این وجود به نظر می رسد که موفقیت مهم تر این جشنواره به ارتباط آن با انجمن جهانی فلامنکو برمی گردد و در این راه واکنشی در مقیاس ملی رخ می دهد. در هفته فستیوال فلامنکو، فعالیت های فرهنگی بهترین های معدنکاری در شهر برگزار می شود: آثار عکاسی، نقاشی و غیره. حمایت مالی فستیوال نیز از طریق ادارات عمومی، بانک ها، دانشگاه ها و شرکت های خصوصی انجام می شود. تمام این مسایل و واکنش مهم رسانه ای جشنواره، ما را در مورد پیشینه ی طولانی این فعالیت در شهر به

26- Cante de las minas
27- anachronism

جناب آقای مهندس صادقی پناه

درگذشت پدر گرامیتان را صمیمانه تسلیت می گوئیم. ما را در غم خود شریک بدانید.

تحریریه ماهنامه توسعه معادن